

Prosjektforslag

Kulturmiljøfredning i Henningsvær

Høsten 2018 har det blitt undersøkt hva en eventuell fredning av Henningsvær vil innebære for de som bor i Henningsvær og for det offentlige. Resultatet av undersøkelsen legges til grunn for en beslutning om det skal settes i gang en fredningssak eller ikke. Riksantikvaren foreslår med bakgrunn i forprosjektet å starte kulturmiljøfredning i Henningsvær. Det er en forutsetning at Vågan kommunestyre stiller seg positive til dette.

Foto: Kjell Andresen, Riksantikvaren

Prosjektrammer

Bakgrunn

Bakgrunnen for en eventuell fredningssak er de nasjonale målene for kulturminneforvaltningen. St.meld. nr. 16 (2004-2005) og Meld. St. 35 (2012-2013) angir som nasjonalt mål 2.3: «Den geografiske, sosiale, etniske, næringsmessige og tidsmessige bredden i de varig vernete kulturminnene og kulturmiljøene skal bli bedre, og et representativt utvalg skal være fredet innen 2020.»

Nasjonal fredningsstrategi

Riksantikvarens fredningsstrategi for kulturminneforvaltningen fram mot 2020 følger opp den nasjonale kulturminnepolitikken. For å oppnå målet om fredning av et representativt utvalg kulturminner og – miljøer angis 10 prioriterte temaer. Et av temaene som er underrepresentert er Handel, med undertema Kystfiske og foredling. Fiske har vært en av de tre viktigste næringene i Norge sammen med landbruk og industri. Få fredninger er knyttet til denne næringen. Temaet er særlig aktuelt i Møre og Romsdal, Nordland, Troms og Finnmark.

Henningsvær representerer, som det historisk største fiskevær i Lofoten, flere sider ved norsk handels-, kyst- og fiskerihistorie som ikke er dekket gjennom eksisterende fredninger eller pågående fredningssaker.

Kost-/nytteanalyse

Vurderingen av positive og negative effekter av en kulturmiljøfredning skal synliggjøres i samsvar med utredningsinstruksens krav. Til grunn for Riksantikvarens forslag om å sette i gang en fredningsprosess ligger derfor også en kostnadsanalyse (vedlegg 4) og en ringvirkningsanalyse (vedlegg 5) gjennomført av Menon Economics. Analysen er del av et beslutningsgrunnlag både for om en fredningssak bør settes i gang, og som et beslutningsgrunnlag for regjeringen dersom fredningsprosessen gjennomføres.

Lokal politisk forankring

En eventuell fredning kan settes i gang dersom kommunestyret i Vågan kommune fatter et positivt vedtak om fredningsspørsmålet i 2019. Saken behandles også i Nordland fylkeskommune.

Oppstart av forprosjektet ble også behandlet og tatt til etterretning i Hovedutvalg for næring, plan og utvikling (NPU) i Vågan kommune, og behandlet med positivt vedtak i Henningsvær innbyggerforening.

Ønskede resultater av en eventuell fredning

Målene for en eventuell fredningssak er utledet av den nasjonale kulturminnepolitikken mål, og fra forprosjektets funn.

Hovedmålet for prosjektet er å bidra til å nå det nasjonale målet om representativt fredningsutvalg, gjennom en fredning av et kulturmiljø som faller inn under fredningsstrategiens prioriterte tema Handel, med undertema Kystfiske og foredling.

Ønskede resultater for prosjektet er:

- langsiktig vern av de nasjonale kulturminneverdiene i Henningsvær
- at fredningen blir langsiktig og tydelig styringsverktøy for planlegging og utvikling

- en fredning som er tilpasset lokale utfordringer og behov med tanke på bosetting og næringsliv (vern gjennom bruk)
- et løsningsorientert forvaltningsapparat

Viktige prosessmål er:

- en lokalt forankret prosess
- gjennomføring av fredning i tråd med framdriftsplan og budsjett
- identifisere og aktivere ytterligere gevinster

Omfang

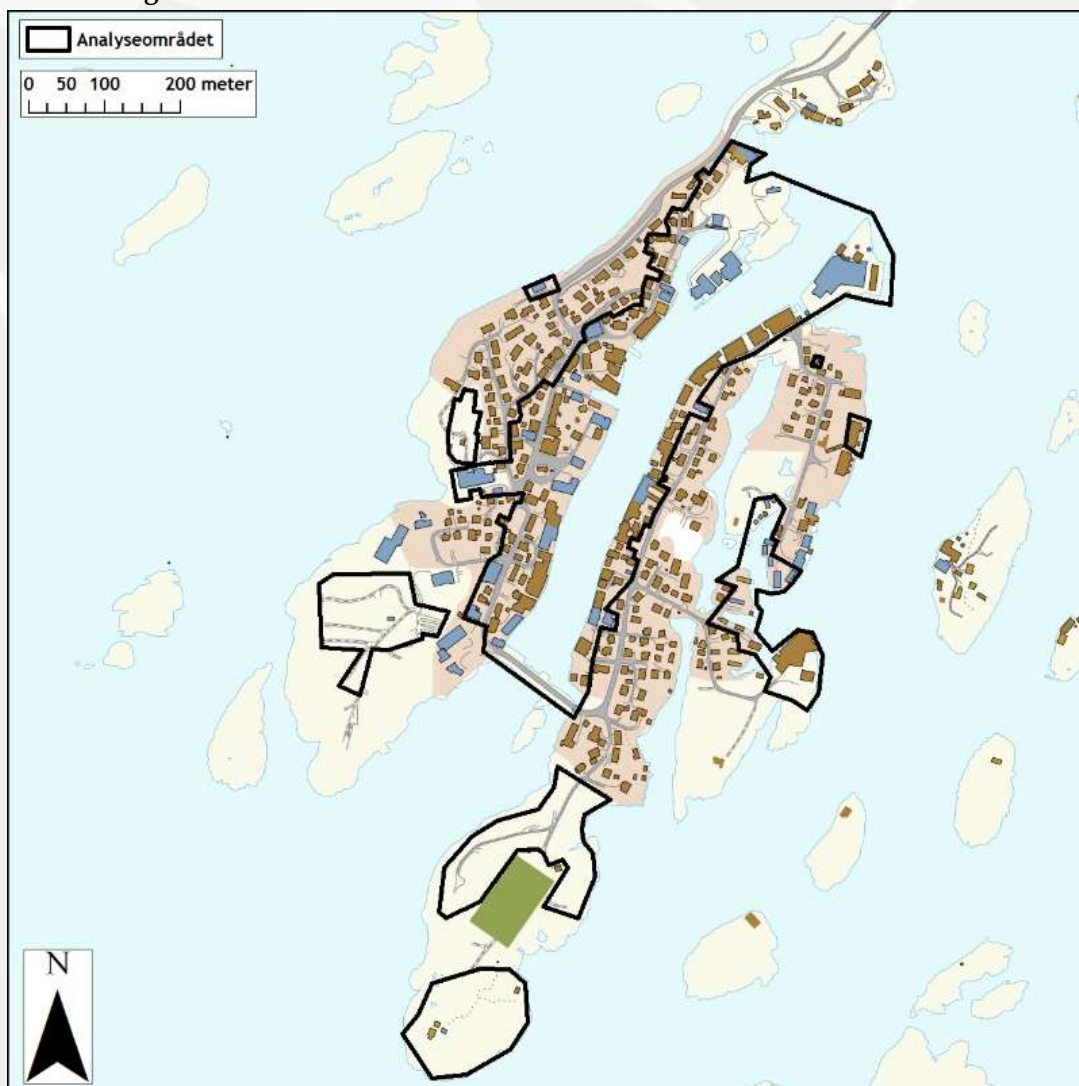
En fredning vil omfatte de deler av Henningsvær som er mest sentrale for å formidle viktige sider ved norsk handels-, kyst- og fiskerihistorie.

Som del av forprosjektet er det gjennomført en kostnadsanalyse for en eventuell fredning. Analysen er gjennomført for et område som er avtalt i en referansegruppe. Denne består av representanter fra Henningsvær innbyggerforening, Vågan kommune, Nordland fylkeskommune og Riksantikvaren. Området som er valgt ut for analysen består av gjeldende reguleringsplans bevaringsområder og et utvalg områder med hjellebruk.

Endelig avgrensning av området vil ikke bli fastsatt før en eventuell fredningssak er ferdigbehandlet. Dersom det blir satt i gang en fredningssak i Henningsvær, vil Riksantikvaren foreslå et område med utgangspunkt i analyseområdet for kost-/nytteanalysen. Analyseområdet framgår av ill. 1.

En kulturmiljøfredning har som hensikt å sikre helheter og sammenhenger. Den gjelder utvendige strukturer og overflater. For bygninger omfatter dette kun eksteriør. Det vil ikke bli begrensninger på hvordan bygningene kan brukes innvendig.

III. 1 Analyseområdet for forprosjektet er utgangspunkt for det området det kan bli meldt oppstart om fredningssak for.

Hvem blir berørt av en fredning

Forprosjektet viser at fredningen har følger for disse gruppene:

- innbyggere, næringsliv, organisasjoner og offentlig virksomhet
- lokale, regionale og statlige forvaltningsmyndigheter
- bosatte og tilreisende til fredningsområdet
- private aktører i randsonen av fredningsområdet

Følgene for gruppene er nærmere beskrevet i Menon-publikasjon nr. 119/2018.

Tidlig prosjektbegrunnelse

Den tidlige prosjektbegrunnelsen (vedlegg 1) sier hva hensikten med å sette i gang en eventuell fredning i Henningsvær er. Den gir rammene for en eventuell fredningsprosess og gjennomføring av en kulturmiljøfredning. Rammene omfatter anslåtte kostnader, mulige usikkerheter og forventede gevinster ved en fredning, og er utledet av målene for kulturminneforvaltningen i den nasjonale kulturminnepolitikken, resultatene av den gjennomførte kost-/nytteanalysen og rammene gitt i prosjektforslaget og prosjektproduktbeskrivelsen.

Kostnader og nytte ved en eventuell fredning er nærmere utredet i Menon-publikasjon nr. 119/2018 og Menon-publikasjon nr. 72/2017. Hovedfunnene fra disse rapportene er at kostnadene ved en kulturmiljøfredning ikke vil være vesentlig større enn dersom man ikke freder. Videre viser undersøkelsen at kostnadene i hovedsak vil tilfalle det offentlige. På nyttesiden viser kost-nytteanalysen at kulturmiljøer bidrar til økt velferd i lokalsamfunnene i form av økt sysselsetting og verdiskaping, blant annet gjennom turisme.

Dersom det i februar 2019 tas en avgjørelse om oppstart av fredningssak, vil den tidlige prosjektbegrunnelsen detaljeres ytterligere.

Beskrivelse av fredningsforslaget

Beskrivelsen av fredningsforslaget (vedlegg 2) forteller hvilke produkter som inngår i et eventuelt fredningsforslag. De viktigste produktene er en fredningsforskrift og en forvaltningsplan. Dokumentet beskriver også hvilke føringer som ligger til grunn for en kulturmiljøfredning, hvilken kompetanse som kreves for å utarbeide en fredning, kvalitetsforventninger og viktige krav til en gjennomføring.

Gjennomføring og organisering av fredningssaken

En eventuell fredning starter opp dersom kommunestyret i Vågan kommune fatter et positivt vedtak om fredningsspørsmålet i 2019. Dersom fredningssaken settes i gang, blir den gjennomført som et prosjekt med definerte mål, roller og ansvar/oppgaver.

Riksantikvaren tar utgangspunkt i erfaringer fra tidligere fredninger (bl.a. Skudeneshavn og Levanger) og det samarbeidet som er opprettet i forprosjektet mellom Riksantikvaren, Henningsvær innbyggerforening, Vågan kommune og Nordland fylkeskommune. Vesentlige suksesskriterier for en fredningsprosess er at det finnes en lokal prosjektleder, lokal forankring, en framdriftsplan og gode informasjonskanaler. For å oppnå dette vil en fredningsprosess bli gjennomført som prosjekt, med følgende struktur:

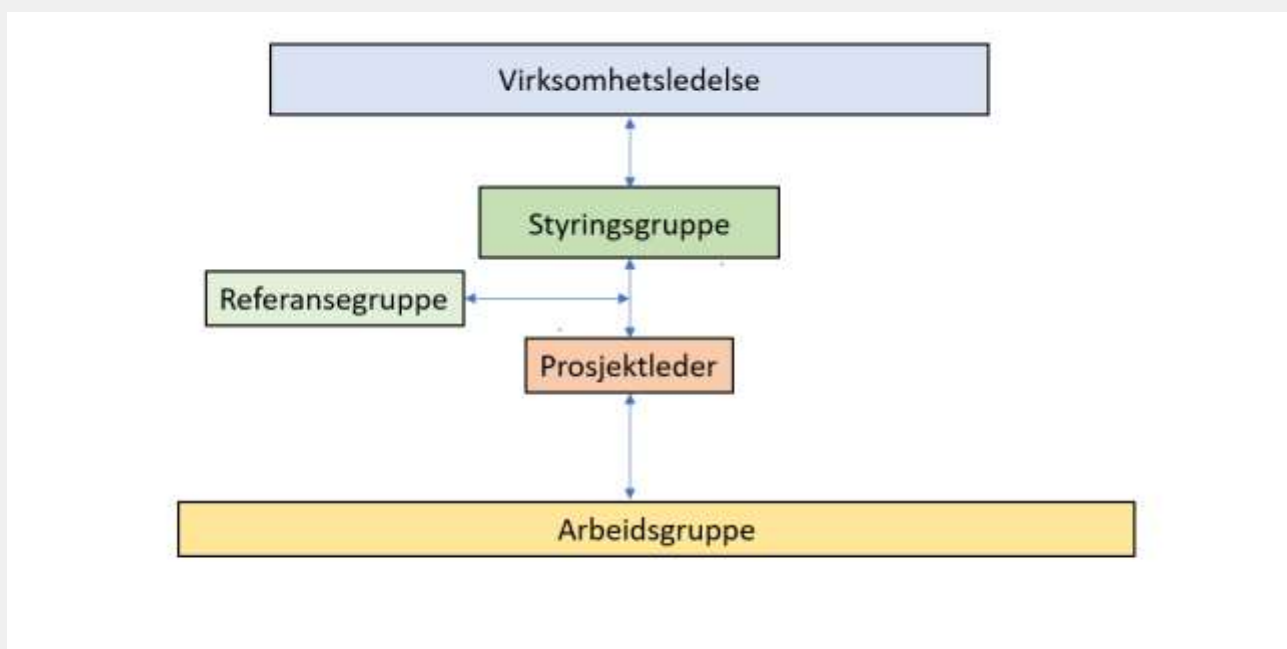
- Styringsgruppe som sikrer forankring i organisasjonene, finansiering og annet ressursbehov.
- Referansegruppe med representanter fra de ulike parter som bidrar med rådgiving og kvalitetssikring i arbeidet.
- Arbeidsgruppe som utarbeider selve fredningsforslaget.
- Mindre enheter som tildeles hovedansvar for enkelte deler av fredningsforslaget.

Virksomhetsledelsen ligger hos prosjektansvarlig organisasjon, Riksantikvaren.

Et videre samarbeid formaliseres i en partnerskapsavtale. Oppgavene som er knyttet til de enkelte rollene er nærmere beskrevet i dokumentet «Rolle – og ansvarsbeskrivelse» (vedlegg 3). Dette dokumentet inngår som bilag i en partnerskapsavtale. Rollene er fordelt så langt det er mulig før en eventuell fredningssak settes i gang.

Ledelsesstrukturen i prosjektet følger modellen i ill. 2.

III. 2 Ledelsesstruktur i fredningsprosessen

Referanser

St.meld. nr. 16 (2004-2005) Leve med kulturminner

Meld. St. 35 (2012-2013) Framtid med fotfeste

Lov om kulturminner LOV-1978-06-09-50 (Kulturminneloven)

Fredningsstrategi for kulturminneforvaltningen fram mot 2020

Evaluering av fredete kulturmiljøer – hva kan vi lære av tidligere fredningsprosesser?

Agenda Kaupang 2017

Medvirkende i forprosjektet

Prosjekteier:

Riksantikvaren v/ riksantikvar Hanna Kosonen Geiran, avdelingsdirektør Linda Veiby

Prosjektleder:

Riksantikvaren v/Jorun Aresvik Hals

Arbeidsgruppe:

Riksantikvaren v/Christin Krohn, Eline Ova Sveen, Inger Johanne Rystad

Referansegruppe:

Henningsvær innbyggerforening v/Trygve Rom, Rune Hansen, Cecilie Haaland, Kjersti Axelsen

Vågan kommune v/ Børge Larsen, Holger Pedersen, Alf Kenneth Johansen

Nordland fylkeskommune v/ Geir Davidsen, Egil Murud, Silje Helland Økland, Trym Sundseth

Eksterne konsulenter:

Menon Economics

Vedlegg

1. Tidlig prosjektbegrunnelse
2. Beskrivelse av fredningsforslag
3. Rolle- og ansvarsbeskrivelse
4. Menon-publikasjon nr. 119/2018
5. Menon-publikasjon nr. 72/2017